

مجله ی بین المللی تحقیقات علمی علوم اجتماعی
مجله البحوث العلمية العالمية للعلوم الاجتماعية
Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
International Journal of Social Science Research

دیوان

ISSN: 2706-6428 E-ISSN: 2707-7462

جلد: ۰۲ شماره: ۰۱ سال: ۱۳۹۹

معرفی کتاب حقوق فامیل اثر پوهنوال عبد القادر عدالتخواه

التعريف بكتابِ حقوق الأسرة تأليف البروفيسور عبدالقادر عدالتخواه

Puhanval Abdul Kadir Adaletha'nın Hukuk-i Famil Adlı Kitabının Tanıtımı

The Introduction of Puhanval Abdul Qader Adalatkah's Work Book at Family Law

پوهنمل دوكتور محمد اكرم حكيم*

نحوه ارجاع دهی از این مقاله در پاورقی

محمد اکرم حکیم، "معرفی کتاب حقوق فامیل اثر پوهنوال عبد القادر عدالتخواه" (معرفی کتاب)، مجله دیوان ۱/۲ (جدی ۱۳۹۹)،

۱۵۷-۱۵۳

Atif

Mohammad Akram Hakim, "Puhanval Abdul Qader Adalatkah'nın Hukuk-i Famil Adlı Kitabının Tanıtımı" (Kitap Tanıtımı), *Diwan Dergisi* 2/1 (Ocak 2021), 153-157.

*رئیس دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه جوزجان / افغانستان.

ORCID ID: 0000-0002-3190-4649

الف) نام کتاب

پوهنوال استاد عبد القادر عدالتخواه* اثری را تحت نام «حقوق فامیل» به قلم گرفته است.^۱ اثر متذکره یک کتاب درسی بوده که بخاطر رفع مشکل محصلین پوهنچی های حقوق و شرعیات کشور تهیه شده و برای اولین بار در سال ۱۳۸۷ هجری شمسی عنوان «حقوق فامیل» توسط انتشارات مطبوعه میوند به چاپ رسیده است. در سال های بعدی، بعد از مطالعات و نقد های که توسط بعضی از محققین صورت گرفته بود، استاد عدالتخواه به چاپ جدید آن تصمیم گرفته و در مطابقت با مفردات درسی مضمون حقوق فامیل دوباره بازنگری کرده، نواقص موجود بر طرف و در سال ۱۳۹۵ هجری شمسی این اثر را توسط مطبوعه سپین زر میلاد به نشر رسانیده است.^۲

* پوهنوال عبدالقادر عدالتخواه فرزند خوش محمد در سال ۱۳۳۳ در قریه دلشاد ولسوالی حضرت امام صاحب ولایت کندز متولد شد. دوره ابتدائیه را در مکتب غرو آن ولسوالی سپری نمود. در سال ۱۳۵۶ از مدرسه تخارستان کندز به درجه اعلی فارغ گردید و بعد از سپری نمودن امتحان کانکور تحصیلات خویش را در پوهنچی شرعیات کابل آغاز کرد. سپس ماستری خویش را در بخش قضایی و حارنوالی پوهنچی حقوق با درجه ممتاز کسب نمود و با در نظر داشت تمام معیارهای اکادمیک در سال ۱۳۶۲ افتخار عضویت کدر علمی دیپارتمنت حقوق خصوصی پوهنچی حقوق و علوم سیاسی پوهنتون کابل را بدست آورد. پوهنوال عدالتخواه در کنار وظایف استادی در سال ۱۳۶۸ بست (۳) مدیریت عمومی استادان پوهنتون کابل را به عهده داشته در سال ۱۳۷۳ به حیث مدیر عمومی محصلان پوهنتون کابل ایفای وظیفه نموده است و در جریان سالهای ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۵ آمریت دیپارتمنت حقوق خصوصی پوهنچی حقوق را به عهده داشته و در سالهای ۱۳۷۷-۱۳۸۰ به صفت وکیل مدافع به شغل وکالت دفاع پرداخته است.

موصوف نماینده منتخب مردم ولایت کندز در لویه جرگه های اضطراری و تصویب قانون اساسی و منشی منتخب کمیته نمبر اول لویه جرگه تصویب قانون اساسی نیز بوده است. در دوران حکومت انتقالی از اواخر سال ۱۳۸۰ الی اخیر برج اسد سال ۱۳۸۱ بست (۲) ریاست حقوق ولایت کندز را به عهده گرفت و سپس در بست اول به حیث رئیس حقوق ولایت کابل با حفظ تمام حقوق و امتیازات کادر علمی تقرر حاصل نمود و در اوایل سال ۱۳۸۴ تبدیلا در بست فوق رتبه به حیث رئیس عمومی حقوق وزارت عدلیه ایفای وظیفه نمود.

پوهنوال عدالتخواه بر اساس حکم نمبر ۱۹۱۷ مورخ ۱۳۸۶/۴/۵ مقام عالی ریاست دولت جمهوری اسلامی افغانستان با حفظ حقوق و امتیازات کادر علمی در بست مافوق رتبه به حیث معین اداری وزارت عدلیه تقرر حاصل نمود و این سمت را تا تاریخ ۱۳۸۹/۳/۱۹ ادامه داد. سپس توسط جلالتمآب محترم رئیس جمهور دولت جمهوری اسلامی افغانستان به منظور کسب عضویت کمیسیون مستقل نظارت بر تطبیق قانون اساسی به ولسی جرگه شورای محترم ملی معرفی شد و بعد از اخذ رای تاییدی اعضای حاضر ولسی جرگه اعتبار از تاریخ ۱۳۸۹/۳/۱۹ افتخار عضویت کمیسیون مستقل نظارت بر تطبیق قانون اساسی را بدست آورد و ذریعه فرمان ۵۲ مورخ ۱۳۸۹/۵/۴ مقام عالی ریاست دولت جمهوری اسلامی افغانستان عملاً در بست خارج رتبه با حفظ کادر علمی تقرر حاصل نمود و به اساس رای گیری مستقیم و سری به اتفاق آرا بحیث معاون کمیسیون متذکره برگزیده شد و در نهایت از جانب مقام عالی ریاست جمهوری به حیث عضو ستره محکمه نامزد و به پارلمان کشور معرفی گردید و پس از اخذ رای تایید قرار حکم شماره ۱۰۸ مورخ ۱۱، ۱۳۹۲، ۱۰ جلالتمآب رئیس جمهوری اسلامی افغانستان به حیث عضو ستره محکمه تعیین گردید.

پوهندی عدالتخواه مؤسس و اولین مدیر مسئول نشریه آگاهی حقوقی وزارت عدلیه بوده در عین حال مدیر مسئول مجله قانون اساسی و عضویت هیات تحریر مجله عدالت ارگان نشراتی وزارت عدلیه را به عهده دارد. موصوف به زبانهای دری، پشتو و ازبکی کاملاً مسلط بوده و بزبان عربی کاملاً آشنایی داشته و بزبانهای روسی و انگلیسی نیز بلدیت دارد.

موصوف کتاب درسی حقوق فامیل را تألیف نموده و بیش از ۴۵ مقاله علمی و تحقیقی ایشان در مجلات معتبر داخلی از قبیل مجله علوم اجتماعی پوهنتون کابل، دکابل پوهنتون پوهنیزه مجله، مجله عدالت، نشریه آگاهی حقوقی، تبیان، آریانا، مجله شرعیات، مجله حقوق، مجله قضا، مجله حقوق و اجتماع، مجله ملیت های برادر و غیره اقبال چاپ یافته است که فهرست تألیفات و مقالات وی قرار ذیل است.

^۱ عبدالقادر عدالتخواه، حقوق فامیل (کابل: مطبوعه سپین زر میلاد، ۱۳۹۵ ش)، پیشگفتار نویسنده.

^۲ عدالتخواه، حقوق فامیل، پیشگفتار نویسنده.

ب) سبب تالیف کتاب

پوهنوال استاد عبد القادر عدالتخواه، سبب تالیف کتابش را در مقدمه کتاب خود چنین بیان می‌کند: "شارع حکیم در تمام ساحات بشراعم از سیاسی، فرهنگی، حقوقی و سایر مسایل اجتماعی هدايات و رهنمود های بس ارزنده و مفیدی را واضح کرده است.

دین مبین اسلام در موضوعات حقوقی فقهی قواعد، مقررات و اصول بنیادی را دارا می‌باشد. باید خاطر نشان ساخت که نظیر سیستم حقوقی اسلام در پیشرفته ترین سیستم حقوقی جهان امروز که عصر کمپیوتر و تکنالوژی می باشد، دیده نمی شود.

قواعد و مقررات دین مبین اسلام، در تنظیم مناسبات بین افراد خاصتا اعضای خانواده نقش نهایت عمده و مهم دارد. در واقع، همین قواعد و مقررات اسلامی است که، نحو انتخاب شریک زنده گی، چگونه انعقاد عقد ازدواج و طرق معاشرت زن و شوهر را تنظیم کرده، حقوق و وجایب هر کدام از زن و شوهر را در برابر همدیگر مشخص ساخته است.

در عین حال، این مساله را از نظر دور نداشته است که، در بعضی اوقات بنابر بروز اخلاف، ادامه زنده گی زنا شوهری بین زن و شوهر ناممکن میگردد، بنابر این، متناسب به هر اختلافی که بروز میکند راه حل های مناسبی را جهت انحلال ازدواج ها پیش بینی کرده است.

به همین ترتیب روابط فرزندان، پدر و مادر و سایر اشخاصی را که در خانواده زنده گی می نمایند، به گونه بسیار حکیمانه تنظیم نموده است.

علاوتا، در مورد تنظیم روابط و مناسبات اشخاص ثالثی که عضو خانواده نمی باشند، ولی به نحوی از انحا از انعقاد عقد ازدواج و انحلال آن متاثر میشوند، قواعد ومقررات مشخص در فقه اسلامی و قانون مدنی کشور ما وجود دارد.

بادر نظر داشت اهمیت ومبرمیت موضوعات فوق الذکر، مضمون حقوق فامیل درنصاب درسی پوهنحی های حقوق پوهنتون های افغانستان گنجانیده شده است، که سابقه نسبتا طولانی دارد.

بنابراین، حقوق فامیل یکی از مضامین نهایت عمده و مهمی است که درپهلوی سایر مضامین، در تمام پوهنحی های حقوق پوهنتون های کشور تدریس میگردد، ضمنا موضوعات ومندرجات این به شکل ازاشکال در پوهنحی های شرعیات نیز تدریس خواهد شد.

لذا تهیه این اثر، زمینه را فراهم خواهد ساخت که محصلان محترم، موضوعات مربوط به حقوق فامیل را، هم ازدیدگاه فقه اسلامی وهم از نقطه نظر علم حقوق و قوانین وضعی، خاصتا قانون مدنی کشور فراگیرند، زیرا، علم فقه و حقوق موضوعه کشور ما در بسا موارد دارای وجوه اشتراک زیادی میباشد، خاصتا قواعد و مقررات مربوط به حقوق فامیل که جلد اول قانون مدنی مصوب سال ۱۳۵۵ تنظیم شده است، از فقه اسلامی منشأ میگردد.

بنابر آن، یادگرفتن موضوعات فقهی و حقوقی برای هر شخصی که در جامعه زنده گی مینمایند و خاصتا محصلانی که از پوهنچی های حقوق فارغ به ارگان های عدلی و قضایی جذب و استخدام می شوند، یک امر نهایت عمده و ضروری میباشد."

ج) محتوای کتاب

"در تهیه این اثر سعی و کوشش به عمل آمده که مطالب آن به صورت عموم مطابق تقسیم بندی فصول و ابواب قانون مدنی و ترتیبی که در فقه اسلامی مروج می باشد جمع بندی شود. بیشتر مواد قانون مدنی مربوط به خانواده در مباحث مرتبط با آن، انعکاس یافته است.

برای اینکه، کتاب حاضر از ارزش علمی و عملی بیشتری برخوردار گردد، کوشش به عمل آمده است تا یک سلسله قضایی که به وقوع پیوسته و محاکم فامیلی کشور نیز در باره این گونه قضایای احاله شده تصامیم قضایی را اتخاذ کرده اند، انعکاس یابد. بناءً فیصله ها، قرار ها و وثایق صادره محاکم فامیلی در بحث های مربوط و یاهم در آخر این اثر به حیث ضمیمه گنجانیده شده است.

مفیدیت انعکاس تصامیم محاکم و جا به جایی آنها در بخش های ذیربط و یاهم به حیث ضمیمه در آخر این اثر، از آن جهت دارای اهمیت فراوان می باشد، که محصلان قبل از استخدام به ارگان های عدلی و قضایی از شیوه اجراءات محاکم آگاهی حاصل می نمایند، و در مورد ترتیب و تهیه صورت دعوی، دفع دعوا وسایر موضوعات به شکل عملی، نظری، معلومات و مهارت کافی به دست می آورند

علاوتا جهت عمیق شدن وقت بیشتر محصلان درباره موضوعات مطروحه یک سلسله فریضه ها وسوالاتی نیز ارائه شده است.

ضمنا در باره نظام های حقوقی کشورهای مختلف خاصتا کشورهای اسلامی در برخی مباحث این اثر صحبت به آمده است و از طریق بحث مقایسوی وجوه اشتراک و افتراق نظام های مختلفه حقوق فامیل روشن شده است.

در تحلیل و توضیح محتویات این اثر اکثرا از منابع و ماخذ معتبری که به زبان عربی و فارسی بوده و بعضا از کتب انگلیسی نیز استفاده شده است. تلاش فراوان صورت گرفته است که نظریات فقهای مذاهب اهل سنت والجماعت خاصتا مذهب حنفی و اقوال مفتی به مذکور در خلال بعضی از صفحات انعکاس داده شود. علاوتا به نظریات فقه جعفری نیز در بعضی موارد اشاراتی صورت گرفته است. بدون اینکه نظریات یک مذهب بر مذهب دیگری ترجیح داده شده باشد. افزون بر آن، نظریات شخصی و تحقیقی نگاراننده درباره بعضی مسایل مطروحه خاصتا در مورد عرف عادات مردم افغانستان بیان شده است.

این اثر اساسا برای رفع نیازمندی های محصلان محترم درمورد کتاب درسی در نظر گرفته شده است؛ ولی با آن هم مطالعه آن برای قضات، ثارانوالان کارمندان وزارت عدلیه وکلای مدافع و بالاخره تمامی آن عده خواهران و

برادران محترمه که ازدواج کرده اند و یا کسیکه در انتظار ازدواج در آینده میباشد و یا هم بعضی اشخاص که بنا بر موجودیت یک سلسله علل و عوامل رابطه زوجیت ایشان به شکل از اشکال منحل گردیده است، خالی از مفاد نخواهد ماند.

در تحلیل و نگارش این اثر اکثراً از شیوه های تحقیق کتابخانه بی استفاده به عمل آمده و در بعضی از موارد، خاصاً در مورد عرف و عادات مردم افغانستان از شیوه تحقیق ساحوی نیز کار گرفته شده است. اثر حاضر که در اختیار شما قرار دارد بر علاوه مقدمه متشکل از چهار قسمت اساسی و نتیجه گیری میباشد.

قسمت اول این اثر تحت عنوان { کلیات } متشکل از چهار فصل میباشد که در این فصول موضوعاتی از قبیل فامیل و اهمیت آن، تحولات تاریخی فامیل در جوامع مختلف تعرف حقوق فامیل و سیر تاریخی آن در افغانستان و منابع حقوق فامیل به بحث گرفته میشود.

قسمت دوم این اثر زیر عنوان { انعقاد عقد ازدواج } متشکل از هفت فصل بوده و در آن یک سلسله معلومات عمومی راجع به ازدواج مقدمات ازدواج ارکان عقد ازدواج شرایط عقد ازدواج محرمات در عقد ازدواج، تعدد زوجات و نتایج حقوقی عقد ازدواج بصورت مفصل بیان شده است.

قسمت سوم این اثر تحت عنوان { انحلال عقد ازدواج } دارای دو فصل بوده و در فصل اول آن عوامل انحلال ازدواج از قبیل طلاق، خلع، تفریق یا متارکه قضایی، فسخ، لعان، ایلاً و ظهار توضیح؛ و در فصل دوم آن نتایج حقوقی انحلال عقد ازدواج از قبیل عدت و رجعت مورد مطالعه قرار گرفته است.

قسمت چهارم این اثر که قسمت آخر می باشد، به عنوان حقوق متقابل والدین و فرزندان اختصاص داشته و موضوعات آن در دو فصل جداگانه تنظیم گردیده است به ترتیبی که در فصل اول حقوق والدین را مطالعه نموده و با بررسی مطالب مربوط به حقوق اولاد در فصل دوم به محتویات این اثر پایان بخشیده است."